

Techniki światła używamy w różnych sytuacjach. W czasie pracy samodzielnej uczniowie kolorami pokazują nauczycielowi, jak radzą sobie z zadaniami. „Techniką światła” nauczyciel ocenia uczniów podczas wykonywania zadań edukacyjnych. Kolory wykorzystują również dzieci, aby dokonać samooceny lub oceny koleżeńskiej.

W klasach 1-3 rezygnujemy z wystawiania dzieciom ocen cząstkowych – cyfrowych. W klasach starszych nauczyciele łączą oceny cyfrowe z ocenami kształtującymi. Udzielają dziecku na bieżąco **ustnej lub pisemnej informacji zwrotnej**, która mówi o tym, co uczeń już umie, gdzie popełnia jeszcze błędy, nad czym musi popracować i daje wskazówki do dalszej pracy.

Wprowadzenie oceniania kształtującego do szkoły to złożony i długotrwały proces. Jego powodzenie zależy od nauczycieli, uczniów i rodziców. Wszyscy muszą być przekonani, że ocenianie kształtujące odmieni szkołę, że wpłynie korzystnie na rozwój dzieci, sprawi, że będą lepiej się uczyć, uwierzą w siebie i z czasem wezmą odpowiedzialność za swoją edukację.

W lutym 2024 r. ukończyliśmy pierwszy etap długiego szkolenia i otrzymaliśmy tytuł SZKOŁY UCZĄCEJ SIĘ. Za nami pierwszy krok, przed nami jeszcze daleka droga, ale nie zamierzamy się zatrzymywać, ponieważ wierzymy w to, że idziemy w dobrą stronę.

Mariola Stachurska

Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej w Szkole Podstawowej im. majora Henryka Sucharskiego w Jezierzycach. Pracuje w szkole 25 lat, a w tym roku szkolnym rozpoczęła kolejną przygodę z uczniami klasy pierwszej, której jest wychowawczynią.

Dorota Kojder-Wróblewska

Inspiruj, motywuj, nie oceniaj, czyli o pozytywnym wzmocnieniu w edukacji na podstawie projektu „Dydaktyczne Piątki”

Współczesna szkoła mierzy się z licznymi wyzwaniami. Na skutek rozwoju nowoczesnych technologii i wszechobecnego dostępu do informacji bardzo szybko zmienia się otaczająca nas rzeczywistość. Jako społeczeństwo zaczynamy inaczej postrzegać proces zdobywania wiedzy oraz inaczej myśleć o edukacji, nauczaniu i uczeniu się. Wszystko to sprawia, że przemianie ulega rola nauczyciela oraz rola ucznia. Dotyczy to nie tylko modelu pracy, ale także sposobu oddziaływania na ucznia. W związku z tym, że nieodzownym elementem procesu dydaktycznego jest ocenianie postępów edukacyjnych, uważam, że i w tym obszarze konieczne są zmiany. Poszukując odpowiedzi na pytanie czy i jak oceniać, natknęłam się na cykl spotkań prowadzonych przez Centrum Nowoczesnej Edukacji – Politechnika Gdańska w ramach projektu „Dydaktyczne Piątki”. W szczególny sposób zainteresowały mnie dwa tematy: **Jak (i czy) oceniać efekty uczenia**

się w dobre dostępu do wiedzy i AI?¹ oraz **Jak i czy oceniać: alternatywne sposoby oceniania**². Oba spotkania prowadziła dr hab. Joanna Mytnik, która jest liderką (dyrektorem) Centrum Nowoczesnej Edukacji.

Zainspirowana treściami wy wpływającymi z obu webinarów chciałabym przybliżyć poruszane w nich zagadnienia w nadziei, iż zachęcę innych nauczycieli do wysłuchania wspomnianych wyżej wykładów, gdyż uważam, że są źródłem wartościowych informacji.

Wystąpienia dr hab. Joanny Mytnik poparte są licznymi wynikami międzynarodowych badań nad edukacją, co uzmysławia odbiorcy, że przemiany w szkolnictwie są niezbędne. Dają również obraz pozycji Polski w światowych rankingach edukacyjnych. Pokazują, że przed nami jeszcze długa droga do zerwania z pru-

1. J. Mytnik, *Czy i jak oceniać efekty uczenia się?* CNE Dydaktyczne Piątki, <https://www.youtube.com/watch?v=BVG-VqEVTkc> [dostęp: 12.01.2024]
2. J. Mytnik, *Alternatywne sposoby oceniania* Politechnika Gdańska, <https://www.youtube.com/watch?v=nrqPiovrARs> [dostęp: 2.02.2024]

skim modelem edukacji, który wprowadził między innymi skalę oceniania mającą mierzyć poziom wiedzy i umiejętności oraz motywować do uczenia się. Prezentowane w webinarium badania wskazują, że bardzo często, zdobywane stopnie nie są równoznaczne z posiadaną wiedzą. Dr hab. Joanna Mytnik wyjaśnia, że wynika to z faktu, że w człowieku wyzwała się mechanizm skłaniający go do zdobywania ocen, a nie do budowania wiedzy. W konsekwencji uczeń uczy się, bo chce uniknąć kary (niska ocena) lub zdobyć nagrodę (wysoka ocena). Ponadto stopnie są narzędziem dającym nauczycielowi przewagę nad uczniem, a to zdaniem dr hab. Joanny Mytnik nie buduje między nauczycielem, a uczniem pozytywnej relacji. Nadmierna koncentracja na ocenach, jak wskazują prezentowane raporty, często powoduje wśród uczniów stany lękowe, skłania do unikania trudnych zadań, promuje rywalizację, motywuje do oszukiwania, zwiększa prawdopodobieństwo porzucenia nauki. Okazuje się również, że stopnie, nawet jeśli są dobre, uniemożliwiają efektywne uczenie się. Zdaniem dr hab. Joanny Mytnik gromadzenie przez ucznia ocen, bardzo często w określonym czasie, wprowadza do edukacji wymuszony sposób uczenia się, który zakłóca proces tworzenia śladów pamięciowych. Uczę się aby zdać, zaliczyć, a nie po to by wiedzieć, umieć, potrafić. Dodatkowo, inne badania pokazują, że współcześni uczniowie mierzą się z wieloma problemami, bardzo mocno obawiają się porażki, często brak im wiary we własne możliwości, łatwo się poddają i szybko rezygnują z podjętych działań.

Zatem, jak przekonuje dr hab. Joanna Mytnik, szkoła powinna wychodzić naprzeciw uczniowi, dbać o jego dobrostan, dawać mu pozytywne wzmocnienia, motywujące go do większego wysiłku. Nauczyciele powinni czerpać z odkryć neuronauki wyjaśniającej, m.in.: jak stres wpływa na uczenie się, w jaki sposób emocje wspierają lub zakłócają procesy związane z uczeniem się, jak aktywność fizyczna wpływa na zapamiętywanie. Dr hab. Joanna Mytnik wskazuje, iż powinniśmy zaprojektować taki model oceniania, który będzie pokazywał uczniowi, że jest kompetentny i który nie będzie skazywał go na ciągłe niepowodzenia. Kluczowym elementem w tym procesie mogą być badania ukazujące, iż we współczesnym świecie posiadanie tylko wiedzy zaczyna przechodzić na dalszy plan, liczą się kompetencje. Zatem bardzo istotne staje się uczenie oparte na kompetencjach, a pojawiający się trend stawia edukację w zupełnie innym świetle. Dr hab. Joanna Mytnik wskazuje, że przestają liczyć się oceny uzyskane podczas egzaminów, kluczowym nie jest poziom posiadanej wiedzy lecz znaczenie ma to, co potrafimy z tą wiedzą zrobić. W związku z powyższym zasadnym jest oderwanie od nauczania oparte na gromadzeniu wiedzy. Dr hab. Joanna Mytnik

przekonuje, że powinniśmy uczyć młodych ludzi jak zdobywać i stosować wiedzę, jak właściwie selekcjonować informacje, jak wykorzystywać je w procesie rozwijania kompetencji i kształtowania umiejętności.

Powyższe rozważania skłaniają do zadania pytania: Jeśli nie stopnie to co? W odpowiedzi wybrzmiało, iż jednym z kryteriów sukcesu jest informacja zwrotna (feedback). Powinna ona być skonstruowana w taki sposób, aby dawała szansę na rozwój. Dr hab. Joanna Mytnik wskazuje, że w procesie komunikacji z uczniem sformułowanie „nie umiesz” powinno zostać zamienione na „jeszcze nie umiesz”. Informacja zwrotna powinna poinstruować, pokazać uczniowi, jak zrobić coś inaczej, wzmocnić go (pokazać, co robi dobrze), zmotywowować do działania oraz zawierać konkretne informacje czyniące ją wiarygodną. Dr hab. Joanna Mytnik przekonuje, że musimy pamiętać również o tym, że feedback nie uwzględnia oceny wyrażonej stopniem, gdyż niweluje ona wówczas wszystkie informacje kierowane do ucznia oraz powinien być wyzbyty sformułowania „ale” podważającego kompetencje ucznia.

Zatem, jakich formuł używać? Okazuje się, że pomocne mogą być elementy pochodzące z obszaru biznesu koncentrujące się na wzmacnianiu przy użyciu informacji zwrotnej. Jak przekonuje dr hab. Joanna Mytnik określenia, których używają liderzy, aby zbudować mocny zespół, mogą znaleźć zastosowanie również w przestrzeni szkolnej. Zatem, co może okazać się pomocne? Po pierwsze, „Wierzę w Ciebie” – wspiera poczucie pewności siebie. Następnie, „Dziękuję, że wykonałeś zdanie” – docenia wysiłek. Kolejno, „Jak mogę wspomóc Twój rozwój?” – pokazuje zainteresowanie, „Jak sądzisz, co możesz zrobić?” – włącza w podejmowanie decyzji, „Czego potrzebujesz, by odnieść sukces?” – wyraża gotowość pomocy, „Opowiedz mi więcej o swoim pomysłu” – rozwija kreatywność, „Z jakimi problemami, wyzwaniem się mierzysz?” – pozwala podzielić się trudnościami. Z uwagi na powyższe powinniśmy zadbać o rzetelny sposób komunikowania się z uczniem. Dr hab. Joanna Mytnik wskazuje, że powinniśmy zrezygnować z atawizmu, czyli tendencji, skłonności do prezentowania tego, czego uczeń nie umie, skupianiu się na błędach, pokazywaniu czego uczeń nie potrafi. Zasadnym jest zmienić perspektywę i uwidaczniać kompetencje ucznia, dostrzegać jego mocne strony oraz w konstruktywny sposób przekazywać informacje dotyczące obszarów, nad którymi musi popracować.

Kolejnym punktem spotkania była koncentracja na kompetencjach przyszłości oraz zwrócenie uwagi na to, które z nich powinniśmy wspierać w procesie oddziaływań dydaktycznych. Wśród wymienionych pojawiło się analityczne i kreatywne myślenie (umie-

jętność rozwiązywania problemów), ciekawość świata i chęć ciągłego doskonalenia (uczenia się), umiejętność wykorzystywania AI i Big Data oraz przywództwo (bycie dobrym liderem). Ponadto, dr hab. Joanna Mytnik przekonuje, że projektując nowoczesny model oceniania powinniśmy pamiętać o trendach w edukacji: ludzie mogą uczyć się wszędzie i o dowolnym czasie, aktywne uczenie się jest bardziej efektywne, posiadanie szerokiego zakresu kompetencji jest istotne z punktu widzenia zmieniającego się świata, jednorazowe sprawdzanie wiedzy nie jest skutecznym narzędziem weryfikacyjnym.

Kluczowym elementem spotkania była wymiana doświadczeń i dobrych praktyk. Uczestnicy webinarów mieli szansę zaprezentowania stosowanych przez nich sposobów sprawdzania wiedzy opartych na pozytywnym wzmacnianiu. Poniżej zestawienie wybranych metod:

- **Metoda zielonego długopisu** – w pracy ucznia, kolorem zielonym, zaznacz zadania lub ich części wykonane poprawnie; nie skupiaj się na zaznaczaniu błędów, brak zakreślenia jest dla ucznia informacją o braku poprawności zadania. W ten sposób pokażesz uczniowi jego mocne strony oraz budujesz poczucie wartości.
- **Kryteria sukcesu** – prosząc ucznia o wykonanie zadania przekaż mu jasne, rzetelne wskazówki dotyczące tego, jakie informacje (elementy) powinna zawierać praca, aby była kompletna.
- **Kryteria oceny** – przekaż uczniowi informacje o tym, na co będziesz zwracał uwagę podczas oceny jego pracy, każdej z ocen przypisz kryteria.
- **Samoocena** – wypracuj z uczniami umiejętność rzetelnej oceny samego siebie w odniesieniu do postępów edukacyjnych. Kształcąc tę umiejętność wykorzystaj kartkówkę, test, sprawdzian, poproś ucznia aby przy niewykonanych lub błędnie rozwiązanych zadaniach umieścił informację mówiącą o tym, jakich umiejętności lub jakiej wiedzy mu zabrakło, aby wykonać zadanie poprawnie.
- **Informacja zwrotna od klasy** – ten sposób oceny ma zastosowanie podczas wypowiedzi ustnej. Poproś wybranych uczniów, aby wskazali dwa pozytywne elementy w wypowiedzi kolegi lub koleżanki, nie zawsze muszą się one odnosić do merytorycznej części wypowiedzi, mogą mieć związek z kompetencjami miękkimi.
- **Błędy grupowe** – zanim zwrócisz uczniom ocenione prace przekaż informacje związane z tym, jakie najczęstsze błędy pojawiły się w ich pracach. Nie zwracaj się personalnie, poproś uczniów aby każdy z nich, podczas przeglądania pracy, ocenił na ile twoje spostrzeżenia dotyczą jego samego.
- **Małe kroki** – podziel test lub sprawdzian na mniejsze elementy np. kartkówki, które ostatecznie będą składową oceny ze sprawdzianu. Pamiętaj o uprzednim przekazaniu uczniom kryteriów sukcesu.
- **Schemat rozwiązań** – ten model pracy ma zastosowanie w przypadku matematyki lub fizyki, gdzie pracujemy z zadaniami z treścią i liczy się wynik obliczonego zadania. Przy każdym z takich zadań podaj prawidłowy wynik, ta informacja zmotywuje ucznia do włożenia większego wysiłku w jego wykonanie.
- **Sprawdzian z notatkami (open-book exam)** – poproś uczniów aby przygotowując się do sprawdzianu lub testu stworzyli notatki, które zmieszczą się na kartce wybranego przez ciebie formatu, następnie poinformuj, że będą mogli z nich korzystać podczas sprawdzianu. Istotnym zadaniem dla nauczyciela, decydującego się na zastosowanie tej metody jest to, że powinien przygotować sprawdzian z zadaniami problemowymi, a nie sprawdzającymi wiedzę.
- **Sprawdź siebie** – podczas sprawdzianu lub testu zaproponuj uczniom, że na 3 lub 2 minuty przed jego końcem mogą zajrzeć do podręcznika, zeszytu ćwiczeń lub zeszytu z notatkami, dzięki czemu będą mogli upewnić się czy właściwie wykonali zadanie lub skorygować ewentualny błąd.
- **Stopniowanie trudności** – przygotowując sprawdzian lub test pamiętaj o umieszczeniu łatwiejszych, prostszych zadań na początku listy, pozwoli to budować w uczniu poczucie sprawczości i wzmocni jego motywację do dalszej pracy.
- **Mapa kompetencji** – zlecając uczniom pracę w grupie (zespołe) pozwól, aby każdy wybrał obszar, w którym czuje się kompetentny, pozwoli to uczniowi zaprezentować swoje mocne strony, nadzorując pracę zespołu zachęcaj do rozwoju, do wychodzenia ze strefy komfortu i podejmowania przez uczniów prób sprawdzenia swoich sił w innych obszarach, będących składową zadania lub projektu.

Podsumowując rozważania na temat inspirowania, motywowania i oceniania warto nadmienić, że nieodzownym elementem takiego modelu pracy jest wyposażenie ucznia w wiedzę związaną ze stylami uczenia się, zaznajomienie go ze skutecznymi metodami uczenia się, wskazywanie korzyści płynących ze zdolności do samooceny, czy ukazywanie zalet pracy zespołowej.

Dorota Kojder-Wróblewska

Nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Niepublicznej Szkole Podstawowej nr 7 im. Marii Skłodowskiej-Curie w Słupsku, doradca metodyczny w zakresie edukacji wczesnoszkolnej w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.